

Vključujoča družba

Res je, da se je teh nekaj stoletij moderne družbe vzpostavljalo kot sistem normalizacije, ki je temeljil na sistematičnem izključevanju drugih: norce so izrinili nazaj v srednjeveške gradove, Jude v predpolitični holokavst, neprilagojene v kazensko-poboljševalne azile itd. Res pa je tudi, da je ta doba bila sposobna zgraditi samokritične mehanizme, ki so segli onkraj njenih patologij. Zgodovino-pisje nam priča, kdaj je to prizadevanje prišlo prepozno ali pa je bilo prešibko, da bi učinkovalo preventivno. Teže je ugotoviti, kdaj je reflektivno prizadevanje rodilo sadove in uspelo preprečiti najhujše. Na očeh so ostale zgolj brazgotine.

*Zoper diskurz racionalnosti, ki podredi vso heterogenost univerzalnim principom, se je vedno postavljala kritična racionalnost, ki je spraševala po kompetenci oz. mejah prve. Značilnost prvega tipa mišljenja je sistemskost, ki poskuša teoretsko reproducirati samoreferenčne mehanizme v naravi, družbi in kulturi. Drugemu je bližje soočanje z alternativami, ki jih ponuja dejanskost. Zaradi tega je ta misel vedno mišljenje krize. **Krisis** ni tukaj zato, da bi resignirali, temveč da izzove odločitev. Lahko rečemo, da je ta druga drža moderne utopična. Utopična tudi zaradi tega, ker nam zapušča predvsem izkušnjo spodletelosti: zdaj nam ponuja ponesrečene recepte, drugič njene dosežke spregledamo.*

Že Heglu je bilo vprašanje o temeljih krize vir potrebe po filozofiji. Svet se mu je razpiral kot razcep med subjektivnostjo in objektivnostjo, emancipacijo in tradicijo, revolucijo in restavracijo. Moderni ljudje so kot dvoživke, ki so prisiljene živeti na obeh bregovih razcepa. Ta razcep je rodilo "univerzalno gospostvo razsvetljenega razuma, racionalno-empiričnih znanosti in praktično-industrijska meščanska delavna družba in sistem potreb". Kot rešitev se je ponujala filozofija sprave, ki bi, podobno kot srednjeveško krščanstvo, vnovič integrirala med seboj sprte segmente sodobne civilizacije (znanost, moralo, umetnost). Ta sprava ne bi presegla okvirov kontemplacije večnega, na kar še danes prisega vrsta ezoterikov in duhovnih eskapistov. Po drugi strani se je razprl projekt dejanske sprave, ki bi se izvršila z realizacijo utopije družbe, ki sega onkraj obstoječega sveta. Projekt se je izjalovil, ker je bila samorasla dinamika obstoječe družbe hitrejša in učinkovitejša od načrtovanja in udejanjenja svetle bodočnosti. S tem, ko je propadel socializem, pa se ni rešil niti en problem kapitalizma.

Univerzalni diskurzi in njihove prakse normalizacije in izključevanja so postavljeni pod vprašaj. Znanost, ki razkroji mit, nima nobene predprave, da bi gradila nov mit. Zato je pomembna naloga reflektivne moderne, da kritizira takšno praz-

noverje z enako zavzetostjo kot v 18. stoletju. Medicinski diskurz je proizvedel vrsto mitov, nekatere je celo povzdignil na raven avtoritarnih disciplin. Avtoritarnih v tem smislu, da si jemljejo privilegij, da sodijo o različnih socio-kulturnih manifestacijah. Značilen primer je takšna psihiatrija, ki si lasti kompetenco razvrščati ljudi in skupine po kriteriju njihove ne/normalnosti, ne da bi presodila sam pojem normalnosti. Sledi statističnim kriterijem, ki izključijo iz svojega povprečja vse nad- in podpovprečno, pa čeprav je to zgolj drugačno, ekstravagantno, nenavadno, uporno, celo drugačne kulture in narodnosti. Normalnost se skrči na sposobnost in pripravljenost reproduciranja vladajočih produkcijskih in ideoloških vzorcev.

Šolska psihiatrija dojema skladno z zgornjo logiko homoseksualnost kot bolezen. Doktrine, kako izkoreniniti bolezen, pa po svoji logiki pripeljejo do rožnatih trikotnikov in plinskih celic. Vse v imenu ideala homogene, čiste, zdrave, normalne in neprotislovne družbe.

Časopis za kritiko znanosti je odpiral prostor takšni znanosti, ki ponuja svoja dognanja javnosti kot resurs argumentacij in se ne vsiljuje kot vrhovni razsodnik. Takšne argumentacije imajo večjo empirično veljavo, če jih porodijo tiste kulture, o katerih pričajo. To se ne sklada povsem z ideali pozitivističnih ved, ki z metodološkimi zvijačami pleteničijo o "objektivnosti". Takšna "objektivnost" je zgolj rezultat pomanjkljivega preverjanja lastnih normativnih izhodišč. Prav izčističena normativna izhodišča so tista, ki omogočijo oblikovanje veljavnih argumentacij, za razliko od avtoritarnih sodb psevdoznanstvene "Znanosti".

V primeru homoseksualnosti bi naprimer lahko rekli, da ne gre psihoanalizi ali kakšni podobni vedi odrekati pravice, da se ukvarja z različnimi spolnimi praksami. To lahko prispeva k zmanjševanju travmatske napetosti, ki jo terja tradicija. Je pa stvar posameznikov, da si sami zase izberejo prakse in argumentacije, pa četudi te segajo onkraj povprečja. Enako bi veljalo za druge skupine in primere: znanost naj jih ne oblikuje kot svoj **objekt** preučevanja in avtoritarnega razvrščanja.

Preučevati je treba kulturo drog, ki jo izražajo vse prizadete strani, hendikepiranim je treba omogočiti, da oblikujejo in sooblikujejo naš skupni svet objektov in razumevanj, gejem je treba omogočiti, da pišejo svojo zgodovino in znanstveno refleksijo kot del skupne kulture.

Iz tega je razviden obris utopije družbe, ki je odprta in vključujoča, ki ne jemlje povprečja kot standarda razvrščanja. Za vse je dovolj prostora! Utopijo "kazi" le paradoks tolerance: kako tolerirati tiste, ki ne tolerirajo? In kaj, če ti vladajo? Prav ta realnost pa vzpostavlja utopijo, ki ima realne možnosti, če ne podleže iluziji neprotislovne družbe. Zanj se žene nasprotna stran.

Darij Zadnikar